

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-26>

УДК 330.59(477)

СУБ'ЄКТИВНА БІДНІСТЬ В УКРАЇНІ: ДИНАМІКА, ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

SUBJECTIVE POVERTY IN UKRAINE: DYNAMICS AND IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC

Когатько Юрій Леонідович

кандидат географічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3392-9783>

Kohatko Yurii

Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine

Стаття присвячена аналізу суб'єктивної бідності в Україні. Динаміку цього явища було оцінено, звертаючи увагу на показники «рівень бідності за самовизначенням» і «ступінь задоволення потреб». В статті оцінено вплив подій, таких як світова економічна криза кінця 2008 року, Революція Гідності і війна з росією, а також коронавірусна криза, на сприйняття бідності і ступінь задоволення основних потреб в українському суспільстві. Виокремлено важливість дослідження суб'єктивної бідності з різних точок зору, включаючи соціально-економічні, психологічні та політичні аспекти. У ході дослідження було встановлено, що загалом, період від 2007 до 2008 року відзначився найнижчими рівнями суб'єктивної бідності. Також було виявлено покращення ситуації, яке розпочалося вже після 2016 року. У першому випадку, це покращення може бути пов'язане з періодом стабільного економічного зростання та покращенням економічної ситуації в країні. У другому випадку, це може вказувати на певний оптимізм, що наступив після політичних та соціальних турбулентностей.

Ключові слова: суб'єктивна бідність, динаміка бідності, бідність в Україні, самооцінка бідності, самооцінка задоволення потреб.

The article is dedicated to analyzing subjective poverty in Ukraine. The relevance of studying subjective poverty as a social phenomenon in the modern world cannot be underestimated. It is a key issue that impacts the quality of life and well-being of the population, as well as social stability and a country's development. Subjective poverty is the way people perceive and experience their own financial status and social position. It describes not only actual income and economic indicators but also the emotional and psychological aspects of financial well-being. One of the key reasons that make studying subjective poverty a relevant research topic is its importance in developing social and economic policies. The research aims to analyze the characteristics and dynamics of subjective poverty in Ukraine over the past decade and identify key periods of growth or reduction in this phenomenon. The dynamics of subjective poverty were assessed by focusing on indicators such as «self-defined poverty level» and «degree of satisfaction with needs». The article evaluates the impact of events such as the global economic crisis at the end of 2008, the Euromaidan revolution, the war with Russia, and the COVID-19 pandemic on the perception of poverty and the satisfaction level of basic needs in Ukrainian society. It highlights the importance of studying subjective poverty from various perspectives, including socio-economic, psychological, and political aspects. During the study, it was found that the period from 2007 to 2008 marked the lowest levels of subjective poverty. Additionally, an improvement in the situation began after 2016. In the first case, this improvement may be linked to a period of stable economic growth and improved economic conditions in the country. In the second case, it may indicate a certain optimism that followed political and social turbulence. It is important to note that subjective poverty in Ukraine does not always correlate with societal events or economic indicators. It is heavily influenced by individual factors such as personal income, mentality, education, health, and many others. The psychological component is also crucial since the perception of poverty can significantly differ from the actual financial situation.

Keywords: subjective poverty, poverty dynamics, poverty in Ukraine, self-assessment of poverty, self-assessment of satisfaction with needs.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження суб'єктивної бідності, як соціального явища, в сучасному світі не може бути недооцінена. Це ключова проблема, яка впливає на якість життя і добробут населення, а також на соціальну стабільність та розвиток країн. Суб'єктивна бідність – це спосіб, яким люди самі відчувають і сприймають свій матеріальний стан і соціальне становище. Вона описує не лише фактичний дохід та економічні показники, але й емоційний і психологічний аспекти фінансового благополуччя. Однією з ключових причин, що робить суб'єктивну бідність актуальною темою для досліджень, є її важливість для розробки соціальних та економічних політик. Сприйняття бідності громадянами може впливати на їхні рішення та поведінку, що включає в себе вибір освіти, здоров'я, роботи та фінансових стратегій. Розуміння цих аспектів є важливим для ефективного впровадження програм та заходів соціальної підтримки. Дослідження суб'єктивної бідності також має важливий психологічний аспект. Вивчення відчуття стресу, тривоги та незадоволеності внаслідок фінансових труднощів дозволяє розуміти, як бідність впливає на психічне здоров'я та емоційний стан людей. Висока суб'єктивна бідність може призвести до недовіри до влади та суспільства, що має потенціал для соціальних конфліктів та недоліків у громадянському суспільстві. Загалом, дослідження суб'єктивної бідності важливе з багатьох поглядів, від соціально-економічних аспектів до психологічних і політичних наслідків. Воно допомагає глибше розуміти взаємозв'язок між матеріальним статусом і емоційним благополуччям, а також сприяє розвитку більш ефективних стратегій боротьби з бідністю і покращенню якості життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній та вітчизняній літературі накопичено значний обсяг наукових досліджень, присвячених аналізу рівня та якості життя населення, а також різних їхніх аспектів. Протягом років незалежності України, вчені внесли вагомий внесок у вивчення не лише загальної якості життя населення, але й специфічних аспектів, зокрема суб'єктивної бідності. Однією з ключових фігур у вивченні суб'єктивної бідності є Е. Лібанова, чії роботи спрямовані на аналіз нових проявів бідності та нерівності, а також розробку методів їх вимірювання. Вона внесла вагомий внесок у розвиток методологічних підходів до вивчення цих питань. Л. Черенко спеціалізу-

ється на комплексному дослідженні основних профілів і ризиків бідності, а також чинників і проявів нерівності в Україні. На міжнародному рівні велике значення мають дослідження співробітників Світового банку, зокрема П. Зіхалі та М. А. Луґо. Їхні роботи враховують світові тенденції у сфері бідності та нерівності

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на безперечний внесок цих авторів у розвиток досліджень бідності, варто відзначити, що багато проблем в цій області залишаються невирішеними. Велика частина робіт сконцентрована на аналізі бідності і нерівності на загальному рівні, без поглибленого аналізу динаміки конкретного показника. Крім того, важливо актуалізувати дослідження в сфері соціальних і психологічних аспектів суб'єктивної бідності, щоб розуміти, як вона впливає на різні аспекти якості життя населення.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає в аналізі особливостей і динаміки суб'єктивної бідності в Україні протягом останніх десятиріч та виокремлення ключових періодів зростання або зменшення цього явища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна наука розглядає бідність як складне явище, розміри якого неможливо обмежити, спрощуючи його визначення лише до фізичного стану людини. Безсумнівно, відсутність достатніх фінансових ресурсів призводить до поганого харчування, захворювань і зазвичай низького рівня освіти. Однак водночас наявність достатнього доходу не гарантує доступу до якісних медичних і освітніх послуг, чистої питної води та безпечних продуктів харчування [1]. Встановлення стандартів бідності є необхідною частиною всіх національних стратегій та програм, спрямованих на зменшення рівня бідності. Таким чином, велике значення набувають офіційні визначення терміну «бідність» та вибір показників, що її характеризують. В «Методиці комплексної оцінки бідності», затвердженій спільним наказом Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України та Національної академії наук України, бідність – неможливість підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в конкретний період [2].

Аналіз бідності впродовж довгого періоду часу представляє собою складне завдання

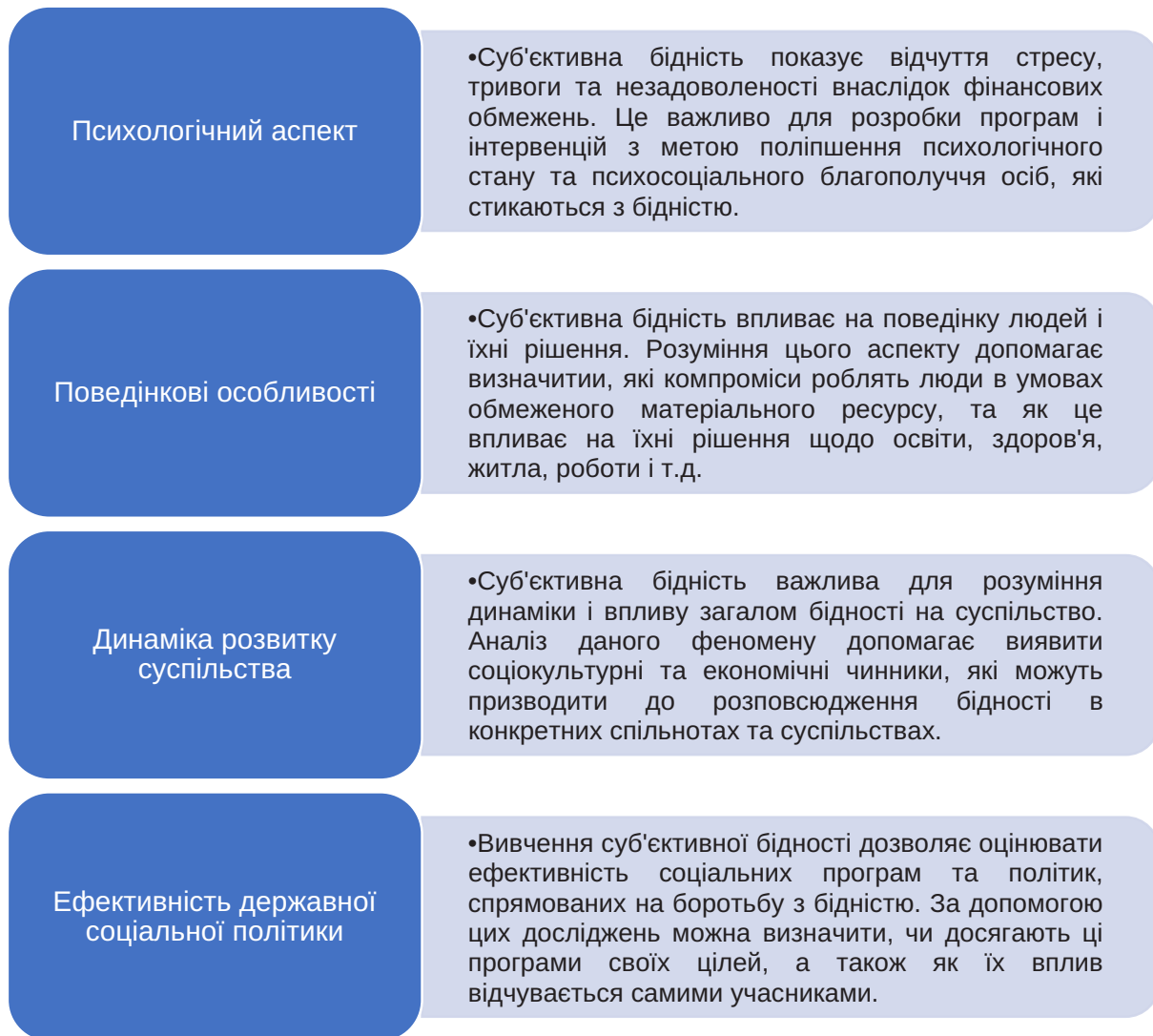
через різноманітність методологічних підходів, що використовувалися на різних етапах існування України. Ключові проблеми полягають в тому, що протягом часу відбуваються зміни у методах збору і аналізу даних щодо доходів, економічних умов і соціально-економічного статусу населення, деякі методики припиняли своє існування, затверджувалися нові, деякі дані Державна служба статистики припиняла публікувати, тому за деякими показниками можна відслідкувати динаміку аж з 1999 року, а за іншими тільки за останні кілька років.

Аналізуючи динаміку бідності варто звернути увагу як на об'єктивні, так і на суб'єктивні критерії, так як об'єктивні критерії допомагають встановити конкретні стандарти та виміряти ними економічний стан осіб або господарств. Суб'єктивні ж критерії дозволяють зрозуміти, як самі люди сприймають свою ситуацію та як вони відчують своє становище. Об'єднання цих підходів дозволяє отримати глибше розуміння бідності як комплексного явища. Об'єктивні критерії ґрунтуються на конкретних вимірюваннях, таких як рівень доходу і витрат, доступ до освіти, житла, медичних послуг тощо, що дає можливість проводити точні порівняння між різними групами людей, регіонами та часовими періодами, проте важливо розуміти, що об'єктивність не завжди враховує всі аспекти складної реальності бідності. Людські відчуття, погляди та сприйняття також мають значення, особливо при розробці соціальних програм та політик. Найбільш прямолінійним методом визначення рівня бідності серед населення в країні є просте питання, яке ставиться людям, щодо того, до якої соціальної категорії вони відносять себе з погляду матеріального добробуту. Поняття суб'єктивної бідності полягає у визначенні на основі особистої оцінки, іншими словами, людина вважає себе бідною, якщо вона сама вважає себе такою. Саме в цьому і впливає основне питання під час вимірювання обсягів та рівня суб'єктивної бідності: перебільшення уявлень населення про прийнятний стандарт життя автоматично призводить до збільшення масштабів суб'єктивної бідності. Українське населення має традицію перебільшувати свій рівень бідності, і це являється головною проблемою під час визначення суб'єктивної бідності. Перебільшення відбувається через спотворення уявлень про прийнятний рівень життя, які можуть бути зміщені в бік вищого стандарту через вплив різноманітних факторів, таких як менталітет, мас-медіа, суспільні

порівняння, культурні та соціальні впливи. Проте в той же час погляди домогосподарств на власний достаток мають зміни, залежно від ситуації в країні.

Монетарна бідність – це, безумовно, важлива проблема в сучасному світі, і вона часто визначає можливість доступу людей до основних потреб, таких як їжа, житло та освіта. Але є ще один аспект, який не менш важливий – це самосвідомість та психологічний стан людей, які стикаються з бідністю. При цьому варто відмітити, що цей стан не менше за наявність ресурсів визначає якість життя суспільства. На рисунку 1 показані основні аспекти важливості дослідження рівня суб'єктивної бідності. Усі ці аспекти роблять суб'єктивну бідність важливим об'єктом досліджень в соціальних науках. Вона допомагає глибше розуміти взаємозв'язок між матеріальним статусом та емоційним благополуччям, а також сприяє розвитку більш ефективних стратегій боротьби з бідністю і покращенню якості життя людей.

Україна – країна, де суб'єктивна бідність, тобто сприйняття людьми свого фінансового статусу і соціального стану, відзначається цікавими тенденціями, які не завжди корелюють з суспільними потрясіннями. Після Оранжевої революції та зміни політичних умов в Україні в 2004–2006 роках суб'єктивна бідність почала зростати. Ця тенденція відображала невпевненість та ризики, пов'язані з переходом до нової політичної системи та реформами. В 2007–2008 роках суб'єктивна бідність раптово впала. Це може бути пов'язано зі зростанням економіки, покращенням економічних показників та позитивним впливом світового ринку на Україну. Поступове зростання суб'єктивної бідності відзначалося після світової фінансової кризи 2008 року та наслідків політичних та економічних турбулентностей в Україні. Низька стабільність, корупція і економічні проблеми впливали на переживання громадян щодо свого статусу. Поступове зниження суб'єктивної бідності спостерігалось вже після складних подій в Україні, таких як Революція, анексія Криму і конфлікт на сході країни. У 2020 році світ зіткнувся з безпрецедентною коронавірусною кризою, яка зачіпала майже всі сфери життя та глобальну економіку. В Україні ця криза також вплинула на матеріальний стан громадян, але важливо відзначити, що її вплив на суб'єктивну бідність був незначним і не досяг критичних рівнів. Аналізуючи доступну динаміку більш детально, варто відзначити, що у період з

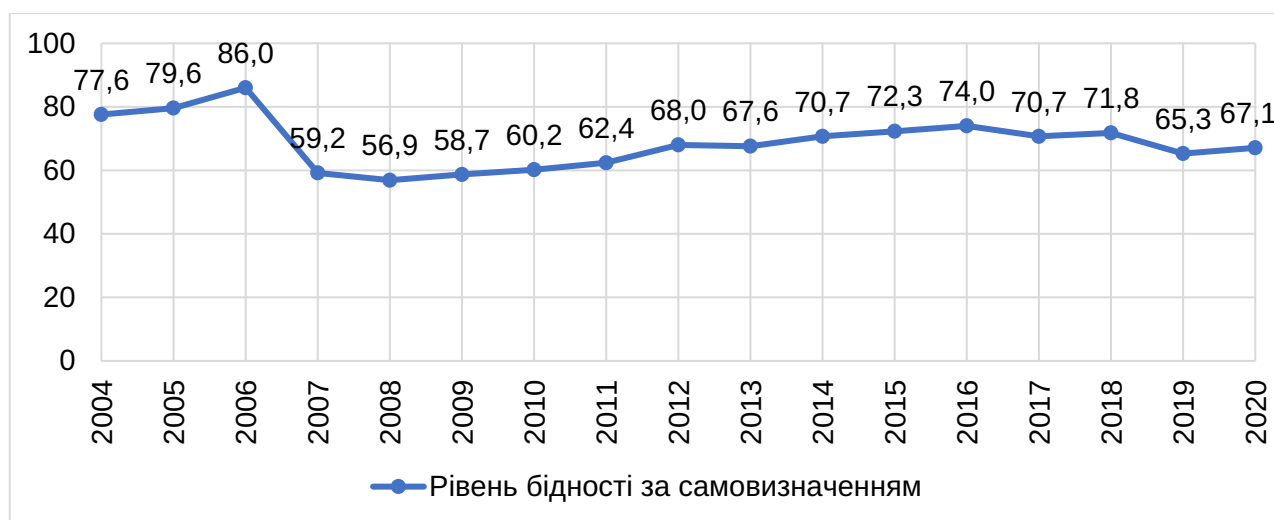
Рис. 1. Аспекти важливості дослідження рівня суб'єктивної бідності

Джерело: розроблено автором

2004 (рік початку опитувань щодо даного показника) по 2006 роки відбувся значний ріст рівня бідності за самооцінкою. Даний показник зріс на 8,4% за цей період, з 77,6% у 2004 до 86% у 2006 році [рис. 2]. У період з 2006 по 2008 роки в Україні відбулися певні позитивні економічні зміни, які сприяли покращенню рівня бідності, відображеного у даних за самооцінкою. Протягом цього періоду, економіка України демонструвала зростання ВВП та підвищення інвестиційної привабливості. Зростання економіки зазвичай супроводжується збільшенням можливостей працевлаштування, ростом доходів, а отже, і зниженням негативних поглядів сімей на власний достаток. Відбулося різке зниження рівня бідності за самооцінкою на 26,8%, з 86% у 2006 до 56,9% у 2008 році. Після 2008 року значення вище зазначеного показника підви-

щується і досягає позначки 68% у 2012 році (після 2009 року можна спостерігати помірне підвищення рівня бідності, але загалом він не досягав навіть 70% впродовж наступних років). Це може бути пов'язано з наслідками світової фінансової кризи, яка вразила багато країн, включаючи Україну. Період з 2013 по 2015 роки характеризується певними коливаннями, але загалом рівень бідності знову збільшується, досягаючи 72,3% у 2015 році.

Початок подій у 2013 році, що відомі як Революція Гідності, був важливим кроком у напрямі демократичних змін в Україні. Однак, ці події призвели до соціальних та економічних дисбалансів, загострення політичних конфліктів та нестабільності. Неочікувана агресія росії в Криму та подальше розгортання конфлікту на сході України спричинили загрозу для національної безпеки, економіки та соці-

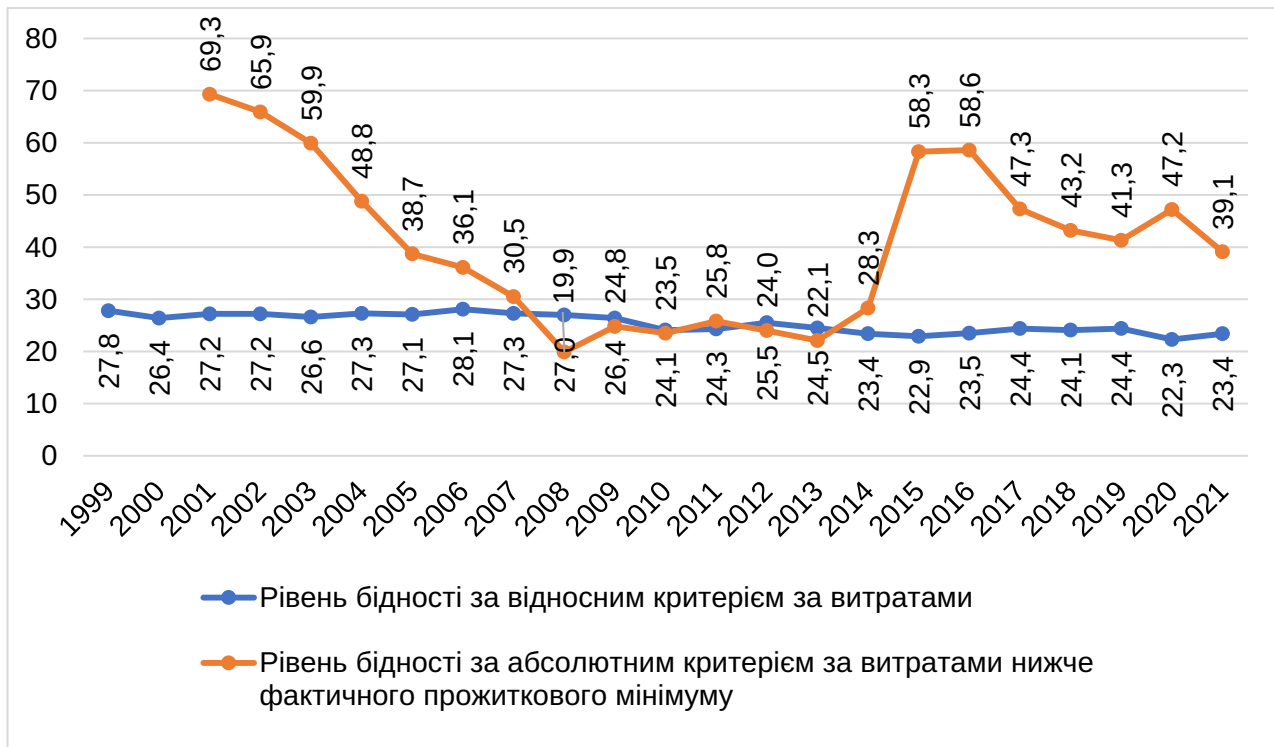
Рис. 2. Розподіл домогосподарств, які за оцінкою матеріального добробуту відносили себе до бідних в 2004–2020 роках, %

Джерело: розроблено автором за даними [3]

ального благополуччя. Умови життя багатьох людей погіршилися, а загальний страх та невизначеність щодо майбутнього призвели до сприйняття більш високого рівня бідності за самооцінкою. Загалом за 2009–2016 роки постійний ріст показника був спричинений політичними кризами, змінами влади (вибори та протести свідчили про внутрішні політичні протиріччя і нестабільність в країні, а відсутність довгострокової політичної стратегії та постійні зміни уряду створювали невизначеність та важкість в передбаченні майбутнього), соціальними протестами, такими як Революція Гідності в 2014 році, війною з росією. Ці всі події призвели до невпевненості і нестабільності в країні, що могло вплинути на психологічний стан громадян і зростання їхньої суб'єктивної бідності. З 2016 по 2018 роки спостерігається зниження рівня бідності до 70,7% у 2017 році, проте показник зріс до 71,8% у 2018 році. Це може вказувати на певне покращення економічної ситуації. У цей період Україна почала виходити із економічної кризи, яка тривала протягом попередніх років. Покращення економічних показників, зокрема зростання виробництва та зменшення безробіття, призвело до збільшення доходів громадян та зниження їхньої економічної нестабільності. Зменшення інтенсивності військових дій та покращення стабільності на сході України в цей період сприяли покращенню умов для місцевого населення, зокрема у зоні конфлікту. У 2019 році рівень бідності дещо знижується до 65,3%, але потім у 2020 році

відбувається знову підвищення до 67,1%, ймовірно, це якраз було впливом економічних та соціальних наслідків пандемії COVID-19. Якщо порівнювати з рівнем відносної бідності, який доволі стабільний, і за абсолютним критерієм за витратами нижче фактичного прожиткового мінімуму (рис. 3) (який найкраще показує соціальні й економічні пертурбації), рівень суб'єктивної бідності (як психологічний і частково ментальний) в Україні також доволі стабільний (все ж з 2007 по 2020 рік зміни були в межах 15 відсоткових пунктів з мінімумом в 2008 році і максимумом у 2016-му).

На відміну від рівня бідності за самооцінкою, суб'єктивний показник бідності – *рівень бідності за самооцінкою ступеню задоволення потреб* (частка домогосподарств, котрі визначають свої доходи, як такі, що не забезпечують достатнє харчування, або не забезпечують інших потреб, крім харчування) має іншу динаміку. Найгіршим роком за даним показником за весь час проведення опитування був 2001, коли значення сягнуло 73,5%. З того часу жодні потрясіння не погіршували дане число. Фактично з 2001 року почалося покращення життя населення за ступенем задоволення потреб. А період між 2004 та 2007 роками можна вважати найкращим періодом щодо рівня бідності за самооцінкою ступеню задоволення потреб. Протягом цього часу рівень бідності зменшився з 51,6% у 2004 році до 39,2% у 2007 році. Це може бути пов'язано з покращенням економічної ситуації, зростанням доходів громадян, а також

Рис. 3. Рівні бідності за відносним критерієм і за абсолютним критерієм за витратами нижче фактичного прожиткового мінімуму в 1999–2021 роках, %

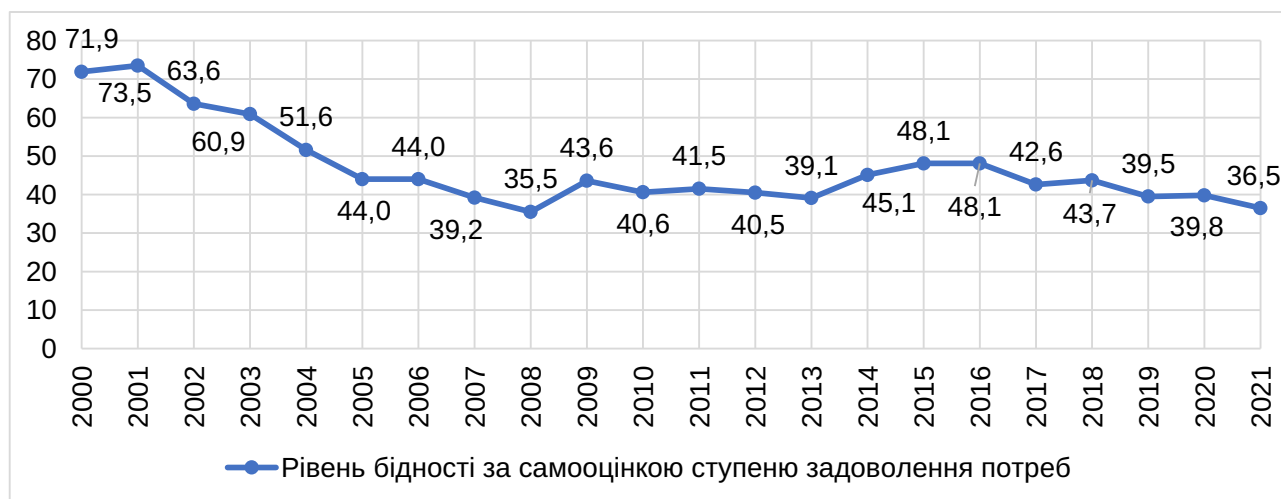
Джерело: розроблено автором за даними опитування умов життя домогосподарств

з ефективнішою роботою соціальних програм. Однак після 2007 року рівень бідності почав зростати через світову фінансову кризу 2008 року та її наслідки. З 2008 по 2011 рік, рівень бідності зріс з 35,5% до 41,5% (причому в 2009 був взагалі 43,6%).

Ситуація з вищезазначеним показником покращувалася до 2013 року, коли почалася Революція гідності і вторгнення російської федерації наступного 2014 року. Вже 2014 року значення показника сягнуло 45,1%, а в наступні 2 роки було на рівні 48,1%. Ці події призвели до зміни влади та вплинули на політичну та економічну ситуацію в країні, а внаслідок конфлікту на сході та анексії Криму, Україна стикалася з економічними труднощами, зниженням інвестицій та втратами на експорті. Це призвело до суттєвої девальвації національної валюти, гривні, що зробило більшість товарів та послуг дорожчими для громадян. Війна та економічна нестабільність суттєво вплинули на зайнятість, доходи та загальний життєвий рівень населення. Збільшення витрат на військові потреби, втрати в економіці та інші проблеми спричинили зростання рівня бідності. Спад виробництва, обмеження ринків збуту, зменшення інвестицій призвели до зменшення робочих місць та

доходів громадян. У 2017-2019 роки рівень бідності знижувався, досягнувши 39,5% у 2019 році. Це може бути результатом як соціальних програм, так і покращенням економічної ситуації в країні (рис. 4).

Вплив пандемії COVID-19 відчутно відобразився на економіці та суспільстві. Рівень бідності зріс до 39,8% у 2020 році, ймовірно, через карантинні обмеження. Через закриття багатьох підприємств у сфері обслуговування, транспорті і т.д. та обмеження діяльності в багатьох галузях, велика кількість людей втратила свої робочі місця. Це призвело до різкого зниження доходів для безлічі працівників. Проте, вже у 2021 році показник бідності за самооцінкою ступеню задоволення потреб знизився до 36,5%, можливо, завдяки деяким заходам соціальної підтримки, а також через покращення в економіці країни та часткове ігнорування населенням карантинних заходів. Проте деякі галузі, такі як туризм, готельний бізнес, ресторани та сфера розваг, мали подальші втрати через закриття та обмеження. Це призвело до масових звільнень та зменшення доходів у цих секторах. Враховуючи вище написане, за даним показником Україна майже вийшла на найкращий рівень 2008 року.

Рис. 4. Розподіл домогосподарств, які за самооцінкою ступеню задоволення потреб являються бідними (частка домогосподарств, котрі визначають свої доходи, як такі, що не забезпечують достатнє харчування, або не забезпечують інших потреб, крім харчування) в 2000–2021 роках, %

Джерело: розроблено автором за даними [3]

Висновки. Динаміка суб'єктивної бідності вказує на важливі зміни у відчуттях громадян стосовно їхнього матеріального стану протягом досліджуваного періоду. Загалом, період від 2007 до 2008 року відзначився найбільш низькими рівнями суб'єктивної бідності. Також покращення ситуацію почало відбуватися вже після 2016 року. В першому випадку, це може бути пов'язано з періодом стабільного економічного зростання та покращенням економічної ситуації в країні. У другому випадку,

це може вказувати на певний оптимізм після політичних та соціальних турбулентностей. Важливо відзначити, що суб'єктивна бідність в Україні не завжди корелює зі суспільними подіями або економічними показниками. Вона сильно залежить від індивідуальних факторів, таких як особистий дохід, менталітет, освіта, здоров'я та багато інших. Також важливою є психологічна компонента, оскільки сприйняття бідності може значно відрізнятися від реального фінансового стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Лібанова, Е. (2020). *Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу*. Умань: «Сочінський М. М.». 456 с. URL: <https://idss.org.ua/arhiv/Бідність%20населення%20України%20методологія,%20методика%20та%20практика%20аналізу.pdf>
- Про затвердження Методики комплексної оцінки бідності, Наказ № 827/403/507/113/232 (2017) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-17#Text>
- Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів*. (2022). Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
- Когатько, Ю. (2012). Зміни в рівні життя населення села і міста в 1980-2010 роках. *Економічна та соціальна географія*, (64), 77–86. URL: http://bulletin-esgeograph.org.ua/images/docs/Volume-64/11%20Kohatko_77-87.pdf
- Полякова, С. (2017). Бідність літніх людей в Україні: основні тенденції та рекомендації до політики. *Демографія та соціальна економіка*, (3 (31)), 113–123. URL: <https://dse.org.ua/arhivce/31/9.pdf>
- Черненко, Л., Полякова, С., Шишкін, В., Когатько, Ю., Васильєв, О., Заяць, В., Клименко, Ю., & Реут, А. (2020). *Вплив коронавірусної кризи на бідність: перші наслідки для України*. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАНУ. URL: https://idss.org.ua/arhiv/poverty_forecast.pdf
- Шишкін, В. (2014). Статистична оцінка вікової нерівності за доходами. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка*, (157).
- Полякова, С., & Когатько, Ю. (2023). Бідність українських пенсіонерів: довоєнна ситуація і вплив війни. *Демографія та соціальна економіка*, (52(2)), 92–109. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2023.02.092>

9. Васильєв, О., & Когатько, Ю. (2015). Втрати у рівні та якості життя населення України внаслідок подій на Донбасі. *Глобальні та національні проблеми економіки*, (8). URL: <http://socrates.vsau.edu.ua/repository/getfile.php/10201.pdf#page=838>

REFERENCES:

1. Libanova, E. (2020). *Bidnist' naseleण्या Ukrayiny: Metodolohiya, metodyka ta praktyka analizu* [Poverty of the population of Ukraine: methodology, methodology and practice of analysis]. Vydavets «Sochins'kyi M. M.». 456 p. Retrieved from: <https://idss.org.ua/arhiv/Бідність%20населення%20України%20методологія,%20методика%20та%20практика%20аналізу.pdf> [in Ukrainian].
2. Pro zatverdzhennya Metodyky kompleksnoyi otsinky bidnosti [About approval of a comprehensive poverty assessment methodology], Nakaz № 827/403/507/113/232 (2017) (Ukrayina). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-17#Text>. [in Ukrainian].
3. Samootsinka domohospodarstvamy Ukrayiny rivnya svoiyh dokhodiv [Self-esteem of households of Ukraine the level of their income]. (2022). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
4. Kohatko, Yu. (2012). Zminy v rivni zhyttia naseleण्या sela i mista v 1980–2010 rokakh [Changes in the standard of living of the population of the village and the city in 1980–2010]. *Ekonomichna ta sotsialna heohrafiia – Economic and social geography*, (64), 77–86. Retrieved from: http://bulletin-esgeograph.org.ua/images/docs/Volume-64/11%20Kohatko_77-87.pdf [in Ukrainian].
5. Polyakova, S. (2017). Bidnist' litnikh lyudey v Ukrayini: osnovni tendentsiyi ta rekomendatsiyi do polityky [Elderly Poverty in Ukraine: Basic Trends and Recommendations for Policy]. *Demohrafiya ta sotsialna ekonomika – Demography and social economy*, (3 (31)), 113–123. Retrieved from: <https://dse.org.ua/arhive/31/9.pdf> [in Ukrainian].
6. Cherenko, L., Polyakova, S., Shyshkin, V., Kohatko, Yu., Vasylyev, O., Zayats, V., Klymenko, Yu., & Reut, A. (2020). *Vplyv koronavirusnoyi kryzy na bidnist': pershi naslidky dlya Ukrayiny* [Influence of coronavirus crisis on poverty: The first consequences for Ukraine]. Instytut demohrafiyi ta sotsialnykh doslidzhen' im. M.V.Ptukhy NANU. Retrieved from: https://idss.org.ua/arhiv/poverty_forecast.pdf [in Ukrainian].
7. Shyshkin, V. (2014). Statystychna otsinka vikovoyi nerivnosti za dokhodamy [Statistical assessment of age inequality by income]. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Seriya: Ekonomika – Bulletin of the Kiev National University Taras Shevchenko. Series: Economics*, (157). [in Ukrainian].
8. Polyakova, S., & Kohatko, Yu. (2023). Bidnist' ukrayinskykh pensiyoneriv: dovoyenna sytuatsiya i vplyv viyny [Poverty of Ukrainian pensioners: pre-war situation and influence of war]. *Demohrafiya ta sotsialna ekonomika – Demography and social economy*, (52(2)), 92–109 DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2023.02.092> [in Ukrainian].
9. Vasylyev, O., & Kohatko, Yu. (2015). Vtraty u rivni ta yakosti zhyttia naseleण्या Ukrayiny vnaslidok podiy na Donbasi [Losses in the level and quality of life of the population of Ukraine as a result of events in the Donbass]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky – Global and National Economy Problems*, (8). Retrieved from: <http://socrates.vsau.edu.ua/repository/getfile.php/10201.pdf#page=838> [in Ukrainian].